

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Навчально-науковий інститут інженерної та спеціальної підготовки

Кафедра підвищення кваліфікації та спеціалізованої підготовки
у сфері цивільного захисту

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Заповідна справа та технології збереження біологічного різноманіття»

професійна обов'язкова

за освітньо-професійною програмою «Техногенно-екологічна безпека»
підготовки бакалавра

у галузі знань 18 «Виробництво та технології»

за спеціальністю 183 «Технології захисту навколишнього середовища»

мова навчання українська

Рекомендовано кафедрою
підвищення кваліфікації та
спеціалізованої підготовки у сфері
цивільного захисту

на 2025-2026 навчальний рік.
Протокол від 29 серпня 2025 року
№ 1

Силабус розроблений відповідно до Робочої програми навчальної дисципліни «Заповідна справа та технології збереження біологічного різноманіття»

2025 рік

ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ДИСЦИПЛІНУ

Анотація дисципліни

Дисципліна узагальнює теоретичні і практичні знання у галузі природно-заповідної справи на міжнародному і національному рівнях. Тематика курсу передбачає: вивчення теоретичних основ природно-заповідної справи та її міждисциплінарного характеру, основних етапів розвитку природно-заповідної справи в Україні, структури природно-заповідного фонду України; ознайомлення зі статусом і завданнями та вимогами охоронного режиму об'єктів ПЗФ, змістом наукових досліджень у заповідниках і національних парках; розгляд біологічних і географічних аспектів оптимізації територій заповідних об'єктів, структури і складових елементів екологічної мережі держави; засвоєння основних напрямів міжнародної співпраці у галузі заповідної справи, змісту головних міжнародних природоохоронних конвенцій та класифікації природоохоронних територій.

Інформація про науково-педагогічного працівника

Загальна інформація	Ільїнський Олексій Володимирович, доцент кафедри підвищення кваліфікації та спеціалізованої підготовки у сфері цивільного захисту факультету техногенно-екологічної безпеки, кандидат біологічних наук, доцент
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 207
E-mail	ilinskyi_oleksii@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси	Загальна екологія. Екологічна безпека. Метаногенез, важкі метали в довкіллі. Заповідна справа.
Професійні здібності	Досвід практичної роботи в галузі екології та викладацької діяльності
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Профіль у Google Академія https://scholar.google.com/citations?authuser=1&user=TDoJdloAAAJ

Час та місце проведення занять з дисципліни: аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу у очному, дистанційному чи змішаному форматі. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться впродовж семестру у час та в кабінеті (аудиторії) за розкладом консультацій або у форматі

відеоконференції у системі Classroom (посилання надається викладачем окремо). В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

Мета вивчення дисципліни: формування загальних та спеціальних компетентностей щодо положень заповідної справи, ознайомлення з основними категоріями природно-заповідного фонду України, Європейського Союзу та Світу, а також вивчення основ заповідної справи, як прикладної науки, спрямованої на збереження біологічного та генетичного різноманіття, рідкісних живих організмів, унікальних, або типових екосистем та біосфери в цілому.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Форма здобуття освіти	
	очна (денна)	заочна (дистанційна)
Статус дисципліни (обов'язкова загальна або обов'язкова професійна або вибіркова)	Вибіркова	
Рік підготовки	4-й	
Семестр	7-й	
Обсяг дисципліни:		
- в кредитах ЄКТС	3	
- кількість модулів	1	
- загальна кількість годин	90	
Розподіл часу за навчальним планом:		
- лекції (годин)	14	
- практичні заняття (годин)	16	
- семінарські заняття (годин)	-	
- лабораторні заняття (годин)	-	
- курсовий проект (робота) (годин)	-	
- інші види занять (годин)	-	
- самостійна робота (годин)	60	
- індивідуальні завдання (науково-дослідне) (годин)		
- підсумковий контроль (диференційний залік, екзамен)	диференційний залік	

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовами для вивчення навчальної дисципліни «Заповідна справа та технології збереження біологічного різноманіття» є такі навчальні дисципліни як «Проблеми регіональної екології», «Ґрунтознавство та рекультивация земель», «Метеорологія та кліматологія», «Гідрологія та технології захисту порушених водних екосистем», «Історія та культура України» тощо.

Результати навчання та компетентності з дисципліни

Відповідно до освітньої програми Техногенно-екологічна безпека, вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити:

- досягнення здобувачами вищої освіти таких результатів навчання

Дисциплінарні результати навчання	ДРН
визначати фактори, що спричиняють чи можуть спричинити негативний вплив на стан природоохоронних територій і об'єктів; оцінювати дотримання заповідного режиму на територіях та об'єктах природно заповідного фонду.	ДРН01

- формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Очікувані компетентності з дисципліни	ОКД
Розуміти основні екологічні закони, правила та принципи охорони довкілля та природокористування.	ОКД01
Виявляти фактори, що визначають формування ландшафтно-біологічного різноманіття.	ОКД02

Програма навчальної дисципліни

МОДУЛЬ 1. НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОВІДНОЇ СПРАВИ

Тема 1. Науково-методологічні засади заповідної справи.

Тема 2. Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.

Тема 3. Формування мережі природно-заповідних територій.

Тема 4. Нормативно-правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду України.

Тема 5. Природні і біосферні заповідники.

Тема 6. Штучно створені території та об'єкти природно-заповідного фонду України.

Тема 7. Технології збереження біорізноманіття на об'єктах природно-заповідного фонду України.

Розподіл дисципліни у годинах за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять (очна (денна, вечірня) форма):

Назви модулів і тем	Форма здобуття освіти (очна (денна))	
	Кількість годин	
		у тому числі

	усього	лекції	семінарські заняття	практичні заняття	лабораторні заняття	самостійна робота	Поточний контроль
Модуль 1							
Тема 1 Науково-методологічні засади заповідної справи	12	2	2		0	8	
Тема 2 Класифікація природно-заповідних територій та об'єктів.	13	2	2		0	9	0
Тема 3 Формування мережі природно-заповідних територій.	12	2	2		0	8	0
Тема 4 Нормативно-правові засади функціонування територій та об'єктів ПЗФ України	13	2	2		0	9	0
Тема 5 Природні і біосферні заповідники	12	2	2		0	8	0
Тема 6 Штучно створені території та об'єкти природно-заповідного фонду України	13	2	2		0	9	0
Тема 7 Технології збереження біорізноманіття на об'єктах ПЗФ України	13	2	2		0	9	0
Модульна контрольна робота	2	0	0		0	0	2
Разом за модулем 1	90	14	14		0	60	2
Разом	90	14	14		0	60	2

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Наукові принципи та підходи до розбудови екологічної мережі.	2
2.	Класифікація категорій ПЗФ України у відповідності зі стандартом МСОП	2
3.	Червона та Зелена книги в системі збереження біоландшафтного різноманіття.	2
4.	Організація та проведення екологічного моніторингу на території природно-заповідного фонду.	2
5.	Характеристика природно-заповідного фонду в межах	2

	адміністративних одиниць	
6.	Особливості створення та функціонування національних парків в Україні	2
7.	Управління природно-заповідним фондом України. Вплив воєнних дій на ПЗФ України	2
	Разом	14

Орієнтовна тематика індивідуальних завдань (за наявності)

Підготовка рефератів на теми:

«Роль і значення природно-заповідних територій та об'єктів у житті суспільства»,

«Розбудова природно-заповідних територій як механізм подолання кризи біорізноманіття»,

«Еколого-біологічний підхід до організації природно-заповідних територій»,

«Історія міжнародного природоохоронного руху»,

«Роль заказників в сучасній мережі природно-заповідного фонду України»,
підготовка доповідей і презентацій до семінарських занять відповідно теми заняття.

Форми та методи навчання і викладання

Вивчення навчальної дисципліни реалізується в таких формах: навчальні заняття за видами, виконання індивідуальних завдань (якщо є), консультації, контрольні заходи, самостійна робота.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: виступи на семінарах, реферати, презентації виконаних індивідуальних завдань, модульні контрольні роботи.

Оцінювання рівня освітніх досягнень здобувачів за освітніми компонентами здійснюється за 100-бальною шкалою, що використовується в НУЦЗ України.

Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Національному університеті цивільного захисту України за 100-бальною шкалою.

Форми поточного та підсумкового контролю

Поточний контроль результатів навчання здобувачів освіти проводиться у формі індивідуального опитування та написання модульної контрольної роботи.

Підсумковий контроль успішності проводиться на завершальному етапі з метою оцінки результатів навчання здобувачів вищої освіти, оцінки їх знань і навиків за обсягом, якістю, глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній діяльності відповідно до моделі фахівця, проводиться у формі диференційного заліку за сумою балів, отриманих за поточний та модульний контроль. Модульний контроль проводиться у вигляді тестування на платформі Гугл-формс або аналогічній.

Розподіл балів, які отримують здобувачі, за результатами опанування навчальної дисципліни, формою підсумкового контролю якого є:
- диференційований залік

Розподіл балів									
Модуль 1									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	Індивідуальні завдання	Модульна контрольна робота 1	Сума балів за дисципліну
до 10	до 10	до 10	до 10	до 10	до 10	до 10	до 10	до 30	100

Поточний контроль.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті:

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на **практичному** занятті:

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється від 0 до 10 балів):

9-10 балів – здобувач вільно володіє навчальним матеріалом, орієнтується в конкретній темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

6-8 балів – здобувач частково володіє навчальним матеріалом та може окреслити деякі аспекти визначеної теми;

2-5 балів – здобувач поверхово володіє навчальним матеріалом і не може окреслити основні аспекти визначеної теми;

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкриває лише окремі положення, допускаючи при цьому суттєвих помилок.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка його подання, культура мовлення, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Модульний контроль.

Критерії оцінювання знань здобувачів під час виконання модульних контрольних робіт:

Оцінюється за сумою правильних відповідей на питання/завдання тесту. Загальна сума правильних відповідей дорівнює 30 балів.

Підсумковий контроль (Диференційований залік).

Сума балів підсумкового контролю (диференційованого заліку) складається з суми поточного, модульного контролю та додаткових балів за індивідуальні завдання.

Перелік теоретичних питань для підготовки до екзамену (диференційованого заліку):

1. Об'єкт і предмет вивчення заповідної справи.
2. Основні завдання заповідної справи в Україні.
3. Наукові засади заповідної справи.
4. Назвіть функції заповідних об'єктів.
5. Природоохоронні функції заповідних об'єктів.
6. Наукові функції заповідних об'єктів.
7. Соціально-економічні функції заповідних об'єктів.
8. Культурно-дидактичні функції заповідних об'єктів.
9. Видова і ресурсна охорона природи, їх суть.
10. Структура природно-заповідного фонду (ПЗФ) України.
11. Природно-заповідні об'єкти вищої категорії заповідності в Україні.
12. Природно-заповідні об'єкти нижчої категорії заповідності в Україні.
13. Природно-заповідні об'єкти штучного походження у ПЗФ України.
14. Природно-заповідні об'єкти природного походження у ПЗФ України.
15. Статус і завдання, структура території та вимоги щодо охоронного режиму природних заповідників.
16. Які заповідні категорії відносять до об'єктів комплексної охорони природи.
17. Поділ пам'яток природи за значимістю і об'єктами охорони.
18. Статус, завдання та поділ заказників за значимістю і об'єктами охорони.
19. Що таке кластерні заповідники?
20. Основні етапи розвитку заповідної справи в Україні.
21. Що таке "заповідний ренесанс"?
22. Перелічіть перші заповідні об'єкти в Україні.
23. Режим охорони природно-заповідних територій.
24. Закон України «Про природно-заповідний фонд».
25. Які екологічні коридори утворюють екологічну мережу України?
26. Назвіть нормативно-правові акти (закони), які забезпечують формування екологічної мережі України.
28. Проблеми збереження біорізноманіття і ландшафтів та сталого розвитку.
29. Інвентаризація природних компонентів і комплексів, як базовий напрямок географічних досліджень у заповідниках і національних парках.
30. Вплив воєнних дій на об'єкти ПЗФ і його оцінювання.

Політика викладання навчальної дисципліни

1. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни (здобувачі вищої освіти, які запізнилися на заняття, до заняття не допускаються).

2. Активна участь в обговоренні навчальних питань, змістовна підготовка до аудиторних занять за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

3. Під час аудиторного заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з навчальною метою і з дозволу керівника заняття.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

5. Під час виконання індивідуальної самостійної роботи до захисту допускаються реферати, які містять не менше 70 % оригінального тексту під час перевірки на плагіат, тези доповідей - не менше 90 %.

6. Здобувач допускається до складання підсумкового семестрового контролю, якщо він виконав усі види обов'язкових робіт, що передбачені відповідною робочою програмою навчальної дисципліни в семестрі та набрав за них необхідну кількість балів для допуску до підсумкового семестрового контролю.

Рекомендовані джерела інформації

Література

1. Андронов В.А. Заповідна справа : навч. посіб. / В.А. Андронов, Є.О. Варивода, Г.В. Тітенко. – Х. : НУЦЗУ, 2013. – 204 с.

2. Гринчишин Н. М. Природно-заповідна справа [Текст] : навч. посіб. / Н. М. Гринчишин. - Львів: ЛДУБЖД, 2008. - 224 с.

3. Заповідна справа [Текст] : навч. посіб. / Л. Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, В. Д. СОЛОДКИЙ, Ю. Г. МАСІКЕВИЧ та ін. - Харків: НТУ «ХПІ», 2002. - 240 с.

4. Лінський Я.О., Ільїнський О.В. Аналіз стану екомережі Харківської області. Проблеми та перспективи забезпечення цивільного захисту: матеріали міжнародної науково-практичної конференції молодих учених. Харків: НУЦЗУ, 2021. 440 с.. С. 310

5. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні: – К.: Мінприроди України, 2020. – 560с.

6. Природно-заповідний фонд Харківської області [Текст] // О. В. Клімов, О. Г. Вовк, О. В. Філатова. - Х. : Райдер, 2005. - 304 с.

7. Зелена книга України / під заг. ред. чл.-кор. НАН України Я. П. Дідуха. К.: Альтерпрес, 2009. 448 с.

8. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. та ін. Екологічне управління. — К.: Либідь, 2004. — 429 с.

9. Закон України “Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки”. Відомості

Верховної Ради України. 2000. № 47. С. 405-434.

10. Грищенко Ю.М. Основи заповідної справи: Навч. посібник. Рівне: РДТУ, 2000. – 239 с.

11. Biosphere Reserves on Borders. – Warsaw: National UNESCO-MAB Committee of Poland, 2000. – 133 p.

12. Природно-заповідний фонд: земельні питання (посібник) / За ред . О.Кравченко. – Вид-во «Компанія Манускрипт» - Львів, 2017.- 104 с.

13. Вісті Біосферного заповідника «Асканія-Нова» // Науковий журнал 2016-2019 рр.

14. Червона книга України. Рослинний світ. М-во охорони навколиш. природ. середовища України, Нац. акад. наук України; за ред. Я. П. Дідуха. Київ: Глобалконсалтинг, 2009. 900 с.

15. Мартинова О.А. Навчальний посібник з дисципліни «Заповідна справа». ДонНТУ, 2011. 75 с.

16. Фурдичко О.І., Сівак В.К. Заповідна справа в Україні: підручник. Чернівці: Зелена Буковина, 2005. 336 с

Інформаційні ресурси

1. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. – Режим доступу: <https://mepr.gov.ua/>

2. Законодавство України / сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/>

3. Програма ООН з навколишнього середовища UNEP. – Режим доступу: <https://www.unenvironment.org/>

4. Програма ООН з навколишнього середовища UNEP.net (United Nations Environment Program). – Режим доступу: <http://www.unep.net>

5. Всесвітня метеорологічна організація WMO. – Режим доступу: <https://wmo.int/>

6. Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Режим доступу: <http://wdc.org.ua/uk/node/121>

7. Інформаційна система програми ЮНЕП GRID. – Режим доступу: <http://www.grid.org>

8. Міжнародна програма геосферно-біосферних досліджень IGBP. – Режим доступу: <http://www.igbp.kva.se/cgi-bin/php/frameset.php>.

9. Національна екологічна політика України: оцінка і стратегія розвитку. – Режим доступу: http://www.un.org.ua/files/national_ecology.pdf

10. <http://www.unesco.org/mab/BRs/BRlist.shtml> - Список біосферних заповідників (резерватів), занесених до мережі програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера».

Розробник:

Викладач кафедри, кандидат біологічних наук, доцент

A handwritten signature in blue ink, consisting of stylized, overlapping loops and a long horizontal stroke at the end.

Олексій ІЛЬІНСЬКИЙ